

CRÍTICA DE LLIBRES

La taronja mecànica, en català

«La taronja mecànica»

Anthony Burgess. Pròleg de Quim Monzó. Traducció de Jordi Arbonés. Ed. Proa. Col. «A tot vent». Barcelona, 1984. (228 pàg. 950 ptes.)

Isidor Cònsul

No és gens estrany que una cultura tan sotraguejada i precària com la nostra no arribi, fins ara mateix, a les diferents propostes i formulacions literàries que bategaven a Europa ara fa vint anys. Podem lamentar-ho, efectivament, però no cal tampoc escalfar-s'hi el cap. La història ha deixat ben clares les seves petjades i no hi ha volta de full. De fet, allò que compta i com un dels signes, tanmateix, de la pròpia vitalitat cultural és l'esforç notable de reciclatge actual del món editorial català. Per això mateix, benvinguts, ni que sigui amb retard, autors tan diversos com Patricia Highsmith, Ray Bradbury o bé Anthony Burgess que tot just comencen a normalitzar-se en llengua catalana. I en aquest cas concret la salutació de benvinguda s'adreça a *La taronja mecànica*, la més coneguda de les novel·les d'Anthony Burgess, gràcies, sobretot, a la magnífica versió fílmica d'Stanley Kubrick, l'any 1972.

Una novel·la brillant i elemental

Hom tendeix a preguntar-se on s'amaguen els encerts de la novel·la si pensem que la narració es construeix a partir d'uns criteris tècnics molt senzills i tradicionals. Anthony Burgess planteja i estructura la seva història en les tres parts típiques, clàssiques i acadèmiques de la narrativa convencional: Un introït de presentació, diguem-ne costumista, a la primera part, amb

les peripècies de l'Àlex i la seva colla de «drugs» fins a la mort de la vella dels gats. La segona part recull l'eix temàtic de la novel·la amb les vivències d'Àlex a la presó i la seva brutal recuperació amb el tractament de «Ludovico». I una tercera part de desenllaç obert, amb un Àlex nou de trinca (la seva personalitat anterior ha estat anihilada pel tractament de «Ludovico»), abocat a integrar-se a la societat que el rebrà amb tota mena de garrotades físiques i morals.

I si aquesta estructura, clàssica i correcta, això sí, no és cap cosa de l'altre món, tampoc no ho és la tècnica del punt de vista de la narració: en primera persona, des del present cap al passat i amb una trajectòria cronològica sempre lineal. És, doncs, una novel·la molt senzilla que no aporta cap mena de renovació estructural i tècnica. I la pregunta continua a l'aire: on rau l'èxit de la novel·la? Pel meu gust destriaria tres aspectes que em semblen cabdals: a) *La taronja mecànica* és la novel·la d'un únic personatge, l'Àlex, «El Vostre Humil Narrador». La resta són personatges molt secundaris i allunyats del joc narratiu del protagonista. Tot ho veiem des dels ulls de l'Àlex, un personatge paradoxal, atractiu i inquietant que ens captiva immediatament, encara que ens trobem lluny de la seva moral o bé ens repugni la brutalitat dels seus actes. La difícil barreja de violència, humor i ingenuïtat, amb la dosi de badoqueria a la segona part de la

novel·la, el fan una troballa literària interessantíssima. b) Un segon aspecte peculiar i indestriable de *La taronja mecànica* és la creació del «nadsat», un llenguatge particular: l'argot dels adolescents. La personalitat d'Anthony Burgess és complexa i riquíssima de matisos, com una mena de torrent tempestuós i desordenat: músic, escriptor en el més ampli sentit del terme, crític literari i gastronòmic, lingüista i qui sap si alguna altra cosa més. Com a lingüista hom pot recordar la creació d'un hipotètic llenguatge prehistòric en un film prou conegut d'aquests darrers anys, *En busca del fuego*. Aquest llenguatge «nadsat» de *La taronja mecànica*, barreja de rus i d'anglès i absolutament inventat, és un recurs d'eficàcia inqüestionable en el conjunt de la novel·la. Entre altres coses, i com explica Quim Monzó en el pròleg, serveix per a ajudar a entendre el laberint mental d'Àlex. c) I el tercer aspecte a destriar es refereix a l'impacte de la pròpia història i al recurs de narrar-la amb la màxima elementalitat. Quan *La taronja mecànica* fou publicada el 1962, el seu conjunt temàtic potser tenia caient i caires futuristes. Avui, però, en el darrer tram d'aquest segle que se'ns escola, l'obra ha guanyat actualitat i particularment em sembla molt més propera que la profecia de George Orwell. A més a més, Burgess ens presenta una obra complexa i colpidora sense disfresses, reduïda als esquemes narratius més elementals i senzills.

Una consideració final per a referir-nos a la traducció catalana de la novel·la. *La taronja mecànica* planteja a qualsevol traductor el difícil repte de l'adaptació del «nadsat» a l'orto-

grafia i la fonètica de la llengua a la qual es tradueix. El nadsat-català em sembla una autèntica troballa. «Horrouxou i txudesnl», per dir-ho en termes «nadsat», i és de justícia al·ludir, a més a més de Jordi Arbonés, el malaguanyat escriptor i lingüista Xavier Romeu pels seus suggeriments d'adaptació, segons explica el mateix traductor.